

chivu P. Lazarsfelda dovoluje zdání známosti s významnou postavou sociologie. Formální

připomínka: text knížky by si myslím zasloužil ještě jednu jazykovou korekturu.

Zdenka Vajdová

Nina Kraško: *Instytucjonalizacja socjologii w Polsce 1920-1970*

Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN
1996, 284 s.

Recenzovanou knihu lze považovat za vhodný doplněk nedávno vyšlé práce *Sto let polské sociologie*, o níž *Sociologický časopis* informoval ve 4. čísle z roku 1997. Ostatně i na jejím vydání se Nina Krašková podílela. Jakoli ani v ní nemohly být otázky institucionalizace sociologie v Polsku zcela pominuty, nebyl to hlavní předmět jejího zájmu. Tím se stal až v této nové knize, která je dalším cenným příspěvkem ke zpracování dějin polské sociologie.

Nejde samozřejmě o první polskou studii, která se touto problematikou zabývá. Většina jiných prací na toto téma se však týká pouze jednotlivých sociologických center nebo vybraných sociologických institucí. Recenzovaná kniha se od nich liší tím, že zachycuje institucionalizaci polské sociologie v daném časovém úseku komplexně a relativně vyčerpávajícím způsobem.

Rok 1920 zvolila autorka jako výchozí proto, že to byl rok vzniku první katedry sociologie v Polsku, a to na Filozofické fakultě Poznaňské univerzity. Autorka nepopírá, že sociologie se na vysokých školách v Polsku začala učit již dříve, avšak na žádné z nich nešlo o výuku odborných sociologů, ale pouze o doplněk vzdělávání studentů jiných společenských, respektive humanitních věd.

Složitější je to podle jejích vlastních slov s odpovědí na otázku, proč jako druhý časový mezník zvolila rok 1970. Stalo se tak proto, že v tomto roce byly dovršeny výrazné institucionální změny vyvolané reakcí mocenských orgánů na vystoupení studentů a některých vysokoškolských učitelů v březnu 1968 i později v souvislosti s intervencí vojsk Varšavské smlouvy v Československu proti politice existující vlády a proti omezování svobody slova. Druhým důvodem přijetí tohoto data byla přístupnost archivních materiálů, která je v Polsku

možná po třiceti letech od událostí, jichž se týká.

Ke své práci autorka použila trojí druh pramenů. Byly to předně publikované oficiální materiály i články, polemiky a diskuse uveřejněné ve vědeckém tisku, za druhé údaje z publikovaných úředních dokumentů a dokumentů veřejného života, tj. ze seznamů přednášek, seznamů osob působících na vysokých školách a z informací týkajících se vědeckého života ve vědeckých a kulturně politických časopisech, a za třetí archivy jednotlivých vysokých škol, Polské akademie věd i archivy státní a stranické.

Tyto prameny autorka obohatila rozhovory se sociology, kteří se na probíhajících událostech vědeckého i veřejného života výrazně podíleli nebo byli jejich svědky. Autorka uvádí celkem osmnáct jmen, z nichž některá jsou dobře známá i u nás. Mám na mysli zejména Z. Bauman, A. Kłosowskou, S. Nowaka, A. Schaffa, J. Strzeleckého, J. Szackého, W. Wesołowského a J. J. Wiatra. Pro každého z nich připravila odlišný dotazník, v němž se soustředila na okolnosti, které respondentu byly známy.

Výsledkem zpracování shromážděných pramenů je relativně vyčerpávající obraz vzniku, vývoje a nejrůznějších peripetií nejdůležitějších polských sociologických institucí v uvedeném padesátiletí. V souladu s periodizací, jež je polskými sociology všeobecně přijímána, dělí autorka dané období do těchto sedmi etap: (1) léta mezi první a druhou světovou válkou, charakterizovaná počátky akademické sociologie; (2) doba druhé světové války, kdy byla institucionalizace sociologie přerušena; (3) léta 1944-1948, kdy se zčásti navazuje na předválečný institucionální stav a kdy zároveň probíhá spor o kánon sociologie mezi marxisty a stoupenci jiných orientací; (4) osudy sociologických institucí na přelomu čtyřicátých a padesátých let (období stalinismu); (5) etapa obnovy sociologických institucí po roce 1956; (6) šedesátá léta, kdy dochází ke stabilizaci sociologie jako akademické disciplíny;

(7) situace po roce 1968, kdy se všechny sociologické instituce stabilizují.

Každé z těchto etap autorka věnuje jednu kapitolu, v níž podrobně popisuje stav, personální složení, obsah činnosti i organizační změny vysokoškolských kateder sociologie, centrálních, resortních a regionálních sociologických výzkumných ústavů i sociologických časopisů. Informuje rovněž o tom, jaké vycházely nejdůležitější sociologické knižní publikace. Předmětem jejího zájmu je i činnost Polské sociologické společnosti, průběh sociologických sjezdů, podíl polských sociologů na činnosti Mezinárodní sociologické asociace a jejích kongresech i další jejich styky se sociology jiných zemí. Nedílnou součástí výčtu těchto skutečností je popis politického pozadí, jež se na jejich konkrétní podobě a průběhu zejména v poválečném období mnohdy rozhodujícím způsobem podílelo.

Ačkoli šlo často o události z hlediska osudů sociologických institucí i jednotlivých sociologů velmi dramatické, autorka je popisuje věcně, objektivně a s velkou mírou tolerance. Téměř zcela se zdržuje hodnotících soudů; fakta, četné dobové citace aktérů zmíněných událostí, zásahy mocenských orgánů i to, kdo

kdy zastával v polských sociologických institucích jaké funkce, kdo kdy koho vystřídal apod., považuje zřejmě za dostatečně výmluvné.

V knize je několik zmínek i o české a slovenské sociologii. Autorka např. uvádí, že do vůbec prvního polského sociologického časopisu vycházejícího od roku 1930 a nazvaného *Przegląd Socjologiczny* přispíval od jeho počátku I. A. Bláha, že na začátku dubna 1967 se ve Smolenicích konalo první setkání polských a čs. sociologů za účasti osmnácti osob z Polska a padesáti z Československa, a že čtvrtého sjezdu polských sociologů, konaného koncem roku 1969 (který byl prvním sjezdem po velkých institucionálních změnách vyvolaných politickými událostmi roku 1968), se zúčastnili i sociologové z univerzit v Praze, Brně a Bratislavě.

Knihla je doplněna jmenným rejstříkem a rozsáhlým (dvacetistránkovým) rejstříkem institucí.

Studie Niny Kraškové je dalším významným svědectvím toho, jak velkou pozornost dějinám vlastní disciplíny polští sociologové zejména v posledních letech věnují.

Jan Sedláček